

Conflictueus ouderschap na scheiding en in nieuw samengestelde gezinnen (4 dagen van telkens 6 uur)

UITGANGSPUNT EN VISIE

Chronische strijd tussen ouders na partnerscheiding is een groot en actueel maatschappelijk probleem. Er heerst een sfeer van bitterheid en wantrouwen tussen de ouders. Ouders komen niet tot een gedeelde omgangs- en verblijfsregeling voor de kinderen. Advocaten worden ingeschakeld en juridische procedures gevoerd. Ouders beschuldigen elkaar wederzijds van tekort schieten in zorg naar de kinderen. De strijd wordt gevoerd onder de vlag 'in het belang van het kind', iedereen beweert het beste voor te hebben met het kind, maar ondertussen staat het kind in de kou. Kinderen raken door aanhoudende ruzies tussen ouders gekneld in en verscheurd door loyaliteitsconflicten. Vele betrokkenen voelen zich machteloos en verdwalen in deze ingewikkelde materie, waaronder ook professionele hulpverleners en therapeuten. Vertrouwde en beproefde professionele vaardigheden als empathie, vriendelijkheid en een houding van neutraliteit of meerzijdige partijdigheid blijken hier niet aan te slaan. Net omdat het vaak over erg complexe situaties gaat, die het begrip te boven gaan en oncontroleerbaar lijken, wordt bij professionelen de neiging groot om te gaan vereenvoudigen en beheersen waardoor tot ieders verbijstering echter de strijd alleen nog groter wordt. Hulpverleningsprocessen lopen vast. Een dogmatisch, disciplinerend en juridisch denken dreigt het overheersende en enige denkkader te worden. Denken in termen van zorg en welzijn vervaagt tot het volledig gaat ontbreken. Denken in grote gehelen of rasters helpt om te kunnen blijven reflecteren en de ingewikkeldheid niet te reduceren maar te leren tolereren. Het denken in kaders helpt om stevig te staan als hulpverlener of therapeut. Hulpverleners dienen zich scherp te positioneren door een helder standpunt in te nemen. Het gaat hier om partijdigheid voor een visie, voor een standpunt dat alle partijen overstijgt en verbindt. De context van triadische effecten bepaalt hier immers de mogelijkheden, niet de individuele bedoelingen of intenties.

VOOR WIE

Voor psychologen, orthopedagogen, psychiaters, therapeuten, begeleiders, hulpverleners, werkbegeleiders, gedragsdeskundige en beleidsmakers die in hun professionele praktijk geconfronteerd worden met conflicten tussen ouders na scheiding en ervaring hebben met het vastlopen hierin.

DOEL

Focus van de vierdaagse cursus ligt op het leren denken in brede kaders en tussenmenselijke beïnvloedingsprocessen in plaats van het denken in personeigenschappen. Cursisten leren om radicaal positie in te nemen in een spanningsveld en om met een stevig kompas te werken door systeemtheoretische ordeningen en hypothesen te leren maken bij deze heikele problematiek. Er wordt een theoretisch samenhangend kader geboden (naast andere bestaande denkkaders) als een raster om waarnemingen en observaties te ordenen, om probleeminschattingen te maken en

om therapeutische interventies op te baseren. Er wordt geleerd te werken met bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek.

Cursisten leren omgaan met de zuigkracht van helse spiralen en de complexiteit van triadische effecten. Ze leren werken met veelzijdige inleving, hoge druk en emotionele blokkades.

Het doel is om de strijd minstens niet te versterken maar te situeren en af te bakenen, door een constructieve realiteit met mogelijkheden en toekomst neer te zetten naast een destructieve realiteit. Rigide communicatieve patronen van persoonlijke beschuldigingen en partijdigheid hangen samen met een tunnelzicht of kijkversmalling. Door het vizier te verbreden, gedrag in een context te zien en complexiteit van meervoudige perspectieven en meerstemmigheid toe te laten, wordt het crisiskarakter ontmiijnd.

De cursus leert om de creativiteit van het eigen handelen als begeleider of therapeut te vergroten en biedt concrete handvatten voor het leren werken met verschillende cliëntsettings : met ouders samen, met een ouder apart, met ouder en kind samen en individuele gesprekken met kinderen en jongeren. De cursus biedt ankers en sporen om blijvende ziekmakende afhankelijkheid tussen ex partners te doorbreken en individuele autonomie en verantwoordelijkheid te bevorderen op zo'n manier dat ouders en kinderen zelfstandig verder kunnen.

DIDACTIEK

De didactische methode is gericht op de persoonlijke ontwikkeling van de professional door het uitlokken en stimuleren van reflectie op maatschappelijke aannames en eigen vooroordelen en visies. De focus ligt op reflectie over de eigen attitude t.o.v. de conflictcyclus het alert zijn op wederzijdse communicatieve effecten. Het gaat over de 'accountability' en 'responsability' van de professional, een attitude die nieuwe parallelprocessen op gang trekt.

Centraal staat de professional en haar / zijn vragen en dilemma's met betrekking tot het werken met ouders en kinderen die gevangen zitten in een conflict na het uiteengaan van ouders. Hierbij wordt rekening gehouden met de verschillende werkkaders en functies van de deelnemers, opdrachtgevers en de verscheidenheid aan teams en spelregels.

Er wordt aan de hand van thema's per dag gewerkt. Het thema wordt telkens ingeleid met een theoretische en praktische uiteenzetting die dient als kader voor deze dag. Door middel van beeldfragmenten, ervaringsoefeningen, demonstraties, herkenningsoefeningen, rollenspelen en toepassingsoefeningen, worden de deelnemers vertrouwd gemaakt met het thema.

OPBOUW PER DAG

DAG 1 : 6u

Van 9u tot 10u30 : Inleiding op het thema van de moeilijkheidsgraad van het werken met conflictspiralen. De vraag is: hoe blijf je uit het conflict? Het werken met een constructieve visie op het conflict. Voorstelling van de werkcontexten van de deelnemers aan de hand van knelpunten waar ze tegenaan lopen in de praktijk door de dwingendheid van strijdpatronen. Het oplijsten van leerdoelen en verwachtingen van de cursus.

Doel: Complexiteit kunnen bevatten door het denken in grote gehelen en patronen tussen mensen. Reflectie over de knelpunten en dilemma's . Leren denken in kaders i.p.v. in persoonlijke trekken.

Pauze 15'

Van 10u45 tot 12u30: Denken in grote gehelen of kaders en het belang van de rigourosheid van een kompas. Het belang van een duidelijke positionering naast het conflict. 'Out of the box' denken. Externaliseren van conflict. Het conflict niet stoppen maar begrijpen en afbakenen. Draagvlak bieden voor leed en ordening in de chaos brengen.

DOEL: Het besef dat je altijd een ingang neemt en dat er telkens vele ingangen mogelijk zijn. De keuze maken voor jezelf om een ruimte met mogelijkheden te creëren. Leren afbakenen in de complexiteit en begrenzen. Het belang van een heldere en duidelijke visie op het conflict als kompas in de chaos. Onderscheid maken tussen grote veranderingen in drie verschillende systemen: veranderingen in het partnersysteem, in het gezinssysteem en in het brede systeem rondom het gezin. Gezinssysteem en netwerksysteem op de voorgrond plaatsen, partnersysteem op de achtergrond.

Middagpauze 1u

13u30 tot 14u50: De context bepaalt de betekenisverlening van gedrag en feiten. Je ziet de wereld altijd vanuit een positie. *"What you see is what you get"*.

Doel: Ervarings- en toepassingsoefeningen op het leren ervaren en herkennen van signalen van een strijdkader. Het conflict weghalen uit individuele personen. Leren kaderen en herkaderen. De werkelijkheid doen kantelen van een strijdkader naar een welzijnskader. Reflectie – en ervaringsoefeningen die het belang van het sociaal netwerk en de impact van breed gedeelde sociale aannames en vooroordelen doen ervaren.

Pauze 10'

15u tot 16u: Durven inbreken in conflictspiralen. Het durven neerzetten van een directieve, transparante en nieuwsgierige attitude. Aanvang maken met het hanteren van confronterende erkenning als stijl. Confrontatie op strijdpatronen, empathie op leed en last.

Rollenspel waar een ouder de professional uitnodigt om een strijdpositie in te nemen en leren niet op die uitnodiging in te gaan maar een welzijnskader neer te zetten. Besef stimuleren van eigen aandeel in het versterken van conflict. Opdracht tegen volgende cursusdag: Wat helpt jou om je telkens opnieuw te positioneren in een welzijnskader

DAG 2: 6u

9u tot 11u: Helderheid over het kader van de wet op ouderschap na scheiding en het daaruit voortvloeiend proces van ouderschapsreorganisatie. Veel voorkomende verwarringen te maken met onduidelijkheid rond juridische termen. Die onduidelijkheden zorgen voor knopen en paradoxen. DOEL : Het kader van de wet neerzetten als een kader van hogere orde (herstel van hiërarchie) en koepel die iedereen verbindt en van daaruit een duidelijke ingang nemen. Die wet zorgt voor lastige emoties. Persoonlijke emoties verbinden met de wetgeving. Onderscheid maken tussen biologisch ouderschap, juridisch ouderschap, ouderlijk gezag. Een discours over rechten en plichten openen. De ouder erkennen en aanspreken in de rechtspositie. Werken aan de hand van voorbeelden en ervaringen van de cursisten zelf. Besef van eigen verwarringen. Discussie in groep.

Pauze 15'

11u15 tot 13u: Patstellingen bij omgangsregelingen en het nemen van een constructieve ingang. Denken in termen van blokkades in gezinstransities. Het proces van Ouderschapsreorganisatie als verbindend thema nemen.

Doel: Omgangsregeling herkaderen als een plicht voor iedereen en iets wat je niet niet kunt doen. Ouderschapsreorganisatie zien als een levenslang en dynamisch proces in plaats van als een statische gebeurtenis of momentopname. Aandacht voor blokkades in het proces van ouderschapsreorganisatie. Deze knopen benoemen en deblokkeren. Bron van conflict heeft te maken met de moeilijkheid dat, terwijl partnerschap stopt, het ouderschap doorloopt.

Middagpauze :1u

14 tot 16u (met 10' pauze tussenin): Stelling: Impasses en conflicten hebben te maken met niet gehoorde wensen en verlangens omtrent de regeling. Het systematisch leren verzamelen en waarderen van verschillende voorstellen tot omgangsregeling. Het verkennen van de argumenten die achter deze voorstellen zitten. Ouderschapsargumenten onderscheiden van ex-partnerschapsargumenten.

Doel: Knelpunten kunnen verbinden met positionele verwarringen tussen ex partnerschapszaken en ouderschapszaken. Een radicale keuze kunnen maken als professional voor ouderschap en de ouder systematisch en consequent aanspreken als ouder. Met die positionering het conflict telkens opnieuw begrenzen. Werken met een dynamische visie op de omgangsregeling. De regeling niet overnemen maar in handen van ouders en kinderen leggen.

Oefeningen. Vignetten en geïnstrueerde rollenspelen gericht op het beseffen van positionele verwarring en positionele helderheid. Oefenen met het herkaderen van omgangsregelingen aan de hand van gegeven vignetten.

Film fragment met conflict rond regeling met kijkinstructie

Rollenspel in kleine groep. Oefenen met Aanspreekvorm + zoeken naar de verschillende voorstellen tot Ouderschapsreorganisatie met de achterliggende argumenten. Onderscheid maken tussen ouderschapsargumenten en geen ouderschapsargumenten.

DAG 3 : 6u

9u tot 10u30: Ankeren van het geleerde. Oplijsten van alle sporen en tools die aan bod gekomen zijn en toetsen van ervaringen in de praktijk hiermee.

Doel : het delen van ervaringen in de groep over wat reeds lukt van de sporen en over wat nog oefening vraagt. Repetitie van en reflectie op het geleerde. Markeren van verrassende vondsten.

Pauze 15'

10u45 tot 12u30: Denken in termen van posities, verhoudingen en contexten. Ouder verstevigen in de ouderrol: "ouderpet opzetten"

DOEL: Een positioneel heldere keuze maken: de ouder als ouder aanspreken. Verstevigen van ouderidentiteit en autonomie van de ouder. Een ouderbegeleidende positie innemen. De ouder waarderen en kunnen zien als iemand die het oprecht goed bedoeld met het kind. Exploreren van dierbare waarden en opvoedingsdoelstellingen van de ouder en die op de voorgrond zetten en verdiepen. Het introduceren van 'zorgouderschap', als onderscheiden van juridisch en affectief ouderschap. De ouder helpen om telkens opnieuw het kind in het vizier te nemen i.p.v. de andere ouder. Switch maken van 'andere ouder in het vizier' naar 'Kind in het vizier'.

Oefenen aan de hand van geïnstrueerd rollenspel en zelf ingebrachte casuïstiek van deelnemers.

Middagpauze 1u

13u30 tot 14u45: Kind aanspreken en verstevigen in de kindpositie: “de stem van het kind”.

Een veilig kader creëren voor het spreken met kinderen. Kinderen zitten immers mee gevangen in conflict en zijn niet neutraal. Veerkracht steken in het spreken met kinderen door samen te reflecteren over strijdpatronen waar ze midden in zitten en over lastige emoties. Last niet wegwerken maar benoemen. Agency verhogen bij kinderen: als kind heb je invloed op je ouders. Systematisch werken op de relatie tussen kind en elke ouder en die verbinding versterken.. Specifieke valkuilen, aandachtspunten en steunbronnen in het rechtstreeks spreken met kinderen.

15u tot 16u : Vervolg van Spreken met kinderen.

Demonstratie en rollenspelen aan de hand van bestaande vignetten en zelf ingebrachte voorbeelden door de deelnemers.

DAG 4. 6u

9u tot 11u: De problematiek van nieuw samengesteld gezin plaatsen in een brede sociaal maatschappelijke context.

DOEL: Definitie van nieuw samengesteld gezin. Interpersoonlijke en intrapersoonlijke spanningen situeren in een maatschappelijke context. Gezin in een brede context plaatsen: het kader van familierecht en gezinssociologie toont dat een nieuw samengesteld gezin nooit een kerngezin kan zijn of worden. De prioriteit van de bloedband als sociale representatie kleurt het persoonlijk voelen, denken en handelen. De druk op dit gezin niet verhogen door het te doen passen in een kerngezinsjabloon.

Oefening: Cursisten reflecteren over knelpunten die ze tegenkomen in het werken met nieuw samengestelde gezinnen en lijsten hun vragen op. Welke vragen kunnen ze reeds beantwoorden met de gelezen artikels?

Pauze 15'

11u15 tot 12u45: Zicht geven op blijvende bronnen van spanning die eigen zijn aan een nieuw samengesteld gezin en deze niet wegwerken maar gezinsleden steun bieden om ermee om te gaan.

Doel: De verhouding tussen gezinsleden is veel keren ingewikkelder dan in een kerngezin. Stilstaan bij de betekenis van elke positie met de specifieke moeilijkheden. Een stiefouder is niet een ouder.

Oefenen: Ervarings- en herkenningsoefeningen m.b.t. het uitdagen van evident en breed gedeeld gedachtegoed. Durven dwarsdenken en omgaan met felle emoties. Rollenspel met cliëntsituaties: oefenen met binnenbrengen van het brede kader, aanspreekvorm en positionering .

Middagpauze 1u

13u45 tot 16u (met korte pauze): Integratie van werken met alle sporen van de vier dagen

Oefeningen: groot rollenspel in twee groepen waar de verschillende sporen geoefend worden.

We eindigen dag 4 met een toetsing.

2 uur: Cursisten kiezen 1 thema (spoor) uit de cursus dat ze kort uitwerken (Max 1 A4) binnen hun eigen casus en presenteren dit aan de groep. Hierin leggen ze duidelijk de focus op het ondersteunen van de ouder in zijn ouderschap, weg van de ex-partnerthema's en de strijdspiralen.

Verplichte literatuur

Cottyn, L. (1995). Als ouders apart (gaan) wonen: beschikbare steunbronnen voor kinderen. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 13 (4), 225-241.

Cottyn, L. (2009). Conflicten tussen ouders na scheiding. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 27 (2), 131-161.

Cottyn, L., (2013), De stem van het kind. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 31(3) 285-311

Cottyn, L. (2005). Lastige emoties. Last van last. In E. Reijmers, L. Cottyn, & M. Faes (red.), *Spelen met werkelijkheden. Systeemtheoretische psychotherapie met kinderen en jongeren* (pp. 102-116). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Cottyn, L. (2008). Opnieuw samengestelde gezinnen. In A. Savenije, M.J. van Lawick, & E.T.M. Reijmers (red.), *Handboek Systeemtherapie* (pp. 409-418). Utrecht: de Tijdstroom.

Cottyn, L. (2009). Een ongewoon gezin: samen partners en niet samen ouders, hoe doe je dat? *Tijdschrift Ouderschap & Ouderbegeleiding*, 12 (1), 7-17.

Cottyn, L., & Custers, A. (1992). De thematiek van veelvormig ouderschap in een nieuw samengesteld gezin. *Systeemtherapie*, 3 (4), 140-150.

Cottyn, L. (2011). Leven met andermans kind als stiefouder. *Ouderschapskennis*, 14, 3, 205-217.